

УДК 008(477)

Л. В. Анучина, кандидат філософських наук, доцент;
В. Г. Грицаненко, доцент

ПРОБЛЕМНЕ ПОЛЕ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Зосереджено увагу на розгляді стану та проблем розвитку сучасної української культури. Зроблена спроба прослідкувати характер культурних процесів, визначити фактори, які впливають на особливості цих процесів. Підкреслюється значущість таких інститутів культури, як родина, мистецтво, освіта, телебачення для подолання тих негативних тенденцій, які присутні у вітчизняній культурі сьогодення. Зроблена спроба аналізу діяльності цих інститутів та визначені напрями, які пов'язані з підвищенням її результативності.

Ключові слова: культура, людина, родина, масова культура, освіта, мистецтво, телебачення.

Свого часу М. Грушевський зауважив, що фундаментальні процеси еволюції української культури значною мірою визначаються визнанням автотонності походження українців. Це положення вкрай важливе для життя вітчизняної культури в сучасних умовах. Саме воно закладається в основу політики підвищення значущості збереження та розвитку традиційних складових культурного процесу.

Не є таємницею, що сьогодні українська культура, яка подолала свою минулу закритість, увійшла до світового культурного простору і віддзеркалює особливості, що їй притаманні. Насамперед у вітчизняній культурі яскраво відбиваються наслідки глобалізації, яка є ознакою сучасності.

Очевидним є той факт, що відкриття духовних кордонів України стимулювало поширення, зміцнення зв'язків вітчизняної культури із сучасним світом культури. У цьому світі наша культура перш за все намагається продемонструвати власне обличчя, підкреслити свою самобутність, довести ті здобутки, які є значущими для людства. Задля реалізації цього завдання потрібно звернутися до скарбниці тих духовних надбань, які зроблені українцями. Звичайно це можливо тільки у випадку занурення у минуле, відродження в пам'яті народу, тих пам'яток, у яких втілена неповторність української духовності, сакральні змісти нації.

Іншими словами, українська культура повинна на основі збереження традиційного забезпечити продовження творіння цінностей, що є його органічним продовженням. Це складно тому, що сучасність — це нові реалії

життя, нові його темпи, орієнтири, спрямування, форми тощо. Спроба сьогодні виконати хоча б частково це завдання не може бути визнана успішною. Дійсно, існуюча серед широкого загалу інтелігенції ідея відродження української культури, на нашу думку, не тільки нереальна, а й оманна. По-перше, чомусь відродження української культури обмежується художньою культурою, а точніше винятково мистецтвом. Правда, в більшості випадків з народною художньою творчістю.

Але замислимося, чи може те, що відтворюється окремими митцями на сцені або у творах образотворчого мистецтва, зворушити душу пересічного сучасного українця. Народна творчість визначена ментальністю, яка детермінує, регулює універсальні змісти взаємин митця зі світом. Змісти ірраціонально-ментального інтегруються у відносно цілісні образи світу, його емоційно-почуттєві оцінки. У свою чергу оцінки виступають джерелом усталених уявлень краси, поезії, любові, ладу тощо. Істинне, природне присутнє у мистецьких народних твореннях.

Уміння народних майстрів зупинити або продовжити миттєвість, оживити її, гармонійно поєднати стихії народного життя, розчинені в ньому, об'єднати душу і тіло відрізняє залишену нам художню скарбницю.

Але відомо: ті, хто спілкується з будь-яким художнім твором, звичайно і народним, «бачить» у ньому не те, що з'явилося перед ним, а те, що він хоче «побачити». Кожен, хто стикається з художніми здобутками минулого (фольклором), бачить у них те, що сподівається бачити, що співзвучно його душі.

Душа ж нашого сучасника принципово інша, наповнена іншими змістами, живе в інших умовах, сповідує інші цінності, включена в різні темпи, ритми, життєві ситуації. Вона належить урбанізованій людині, технократично та технологічно спрямованій, для якої милування світанком, присмерками заступило милування дахами багатоповерхівок. Тому для такої людини, позбавленої можливості жити в природі, на землі, відчувати її, складно знайти співзвучне у тих художніх творах, в яких мова йде про «ніч таку місячну», або про те, як «орав мужик при дорозі», або про волів круторогих та ін.

Природно, автоматичне «перенесення» цінностей минулого в сучасний культурний простір не можна вважати вирішенням проблеми повернення української спільноти до національних джерел. Ці цінності не актуалізуються, якщо не зробити головного — змінити пересічного українця. Більше того, звернення тільки до художніх здобутків не приведе до очікуваних результатів. Головним для вітчизняної культури є відродження цінностей релігійного, морального роду.

Звичайно, провідна роль у цьому належить родині. Відомо, що швидкі темпи культурних змін, які відрізняють сучасне українське суспільство, прискорені процеси модернізації життя, кардинально змінили традиційну структуру та відносини у родині. Доказом цього може бути зниження авторитету батьків, загострення проблеми взаємин між батьками та дітьми. Батьки в умовах інтенсифікації професійної діяльності, а у зв'язку з цим і з підвищенням рівня завантаження, збільшенням робочого часу, значно менше спілкуються з дітьми, змушені відносно формально виконувати свої батьківські обов'язки, акцентуючи увагу на матеріальному комфорті дітей. У той же час значна кількість молодого покоління вважає своїх «предків» людьми «непросунутими», «застарілими», які не вписуються у сьогоденні ритми, цінності, особливості спілкування тощо. Практично поза участю у формуванні норм родинного життя залишаються сьогодні бабусі та дідусі, обов'язки яких залежать від того, чи продовжують вони працювати, чи кинули роботу. Якщо ті, хто ще працює, у більшості випадків підтримують онуків матеріально, то інші намагаються допомагати у вихованні. Але у більшості випадків очевидна розбіжність у поглядах, ритмах і темпах життєдіяльності, інформованості та орієнтованості, життєвих настановах тощо молодого покоління і покоління, позиції якого, занадто мірою, сформовані радянською системою. Наслідком цього є, по-перше, пошуки молодого авторитету або серед тих, хто поряд, або серед тих, хто існує у віртуальній реальності.

Прагнення «робити життя» зі зразків, що знайдені серед друзів, приятелів та інших, частіше за все закінчується негативно: зазвичай розчарування приходить дуже швидко, особливо з часом дорослішання. Але у будь-якому випадку навіть коли кумир залишає позитивний слід у долі молодого людини, вона віддаляється від родини, родинних традицій, від рідного кола.

Існує ще одне важливе джерело формування особистості — телебачення. Його значення складно переоцінити — телебачення володіє широкими можливостями впливу на весь спектр духовного життя своїх глядачів. Завдяки змістовній різноспрямованості, жанровому розмаїттю, технічному багатству телепередач тут створений потужний фундамент діяльності, спрямованої на створення, розповсюдження, поширення, споживання моральних, художніх, політичних, правових, релігійних, філософських, наукових цінностей. Недарма сьогодні саме телебачення визнається головною зброєю пропагандистської й агітаційної роботи.

Визначаючи високу значущість телебачення в сучасному духовному просторі, зазначимо, що цей інститут культури може виявляти себе як у позитивному, так і негативному сенсі. Так, вітчизняні телевізійні програми

насичені політичними ток-шоу, розповідями про світське життя, про «зіркові тусовки», комедійними програмами на зразок «Вечірнього кварталу», кулінарними порадами, пошуками естрадних «зірок» тощо, які можуть виявляти та розвивати в людині споживацькі якості, утверджувати впевненість у перевазі матеріального багатства над духовними якостями, фізичної сили над моральним світом та ін. Тому поширюється впевненість, що першочерговим у житті є пошук будь-якими засобами «теплого місця» під сонцем, у глядачів формується завищена самооцінка, у людини втрачається емпатія, з'являється байдужість до близьких і рідних тощо.

У цій ситуації складно говорити про збереження традиційних основ як родинного, так і суспільного українського життя, про підвищення національної самосвідомості, про піднесення патріотизму. Українське телебачення залишило поза увагою підготовку та трансляцію програм, присвячених історії країни, її духовним здобуткам, видатним діячам культури та ін. Так вже пішло — дійсно духовно наповнені, художньо цінні телетвори демонструються після опівночі, дивляться їх одиниці. Проте кулінарно-розважальні «творіння», бойовики з ментами та бандитами є тим самим «форматом», про який так піклуються керівники вітчизняних телеканалів.

Таким чином, можливості сформувані та закарбувані у душі пересічного українця, особливо у молоді, національно значущі духовні цінності, моральні орієнтири зусиллями родини, а також завдяки виконанню функціонального призначення телебачення не просто обмежені, а не результативні.

Залишається ще одне, нещодавно народжене в Україні явище, яке набуло широкої популярності серед населення, — Інтернет. Безумовно, багатofункціональність дозволяє використовувати його як джерело інформації, засіб спілкування, поле самовираження, самоосвіти, бази отримання новітніх знань з усіх життєвих сфер та ін. Але разом з такими значущими можливостями Інтернету загострюється проблема поширення кількості людей, які надають перевагу віртуальній реальності, відмовляючись від реального життя. Самовираження у віртуальному світі, віртуальне спілкування, віртуальне вирішення актуальних проблем тощо позбавляє людину бажання, потреби до входження в ситуації живого спілкування — родинного насамперед, а також прагнення повертатися до буття реального світу. Природними для людини стають рефлексії захисту та самозбереження, наявність атараксії або агресії щодо тих, хто намагається повернути її до реальності чи навіть відвертати її від того, чим вона живе у віртуальному просторі.

Безумовно, у людей, які живуть віртуальним життям, накопичується негативне ставлення до тих питань, що народжуються в реальному світі, — економічних, моральних, професійних, політичних та ін. Викликає роздра-

тованість, агресія до тих, хто «навантажує» їх цими питаннями, вимагає участі в їхньому вирішенні. Натуральними у зв'язку з цим є прояви агресії стосовно навколишнього середовища, суспільства в цілому насамперед до рідних та близьких.

Закритість, прояви алармізма, орієнтація на непродуктивний тип особистості — особливості, які достатньо активно формуються, а також наочно представленні серед людей, які «замінюють» реальність життям у віртуальному просторі.

Традиційно в українському суспільстві важливе місце в системі культури належало системі освіти. Освітні заклади, починаючи з дошкільних, початкових і закінчуючи вищими не тільки виконували завдання формування системи знань, логічного, абстрактного мислення та, головне, виховання. В Україні вже з часів Київської Русі виховний процес мав велике значення для навчального процесу. Довгий час головною метою навчальних закладів було виховання християнина — людини, яка не тільки опанувала певну скарбницю знань, у тому числі теологічних, а й була сповнена християнського духу, християнської віри. У часи, коли вітчизняна освіта змістовно змінилася внаслідок віддання пріоритету світському знанню, її гуманістично-гуманітарна складова залишалася провідною. Доречно пригадати і про ту значущість гуманітарного спрямування освіти, яка відрізняла радянську освітню систему. І хоча в радянському суспільстві фундаментом гуманітарної підготовки була марксистсько-ленінська ідеологія, її класово-партійний фундамент, молоде покоління у процесі навчання мало змогу опанувати значний обсяг знань, які дозволяли усвідомити значущість не стільки класових морально-естетичних настанов, а й загальнолюдських ціннісних орієнтирів. Це було можливим завдяки обов'язковому включенню до навчального процесу у середній школі літератури, історії, малювання, співу тощо, а навчальні плани вищих навчальних закладів передбачали опанування студентами знань таких дисциплін, як філософія, естетика, етика, все-світня література, логіка та ін. Майбутні фахівці, які поповнювали лави інтелігенції, в тому числі й технічної, опановували скарбницю світового гуманітарного змісту. Звичайно, партійно-державний контроль стримував можливості життя за загальнолюдськими цінностями, їхню реалізацію у суспільному житті, вимагав обов'язкового дотримання ідеологічних настанов. Але вибудовувати власні стосунки з навколишнім світом людина мала змогу сама відповідно до загальнолюдських цінностей. Це залежало від того, наскільки відповідало виховання у родині саме традиційним українським началам. А у зв'язку з тим, що на той час авторитет сім'ї ще був високим, значна частка населення України не «випадала» з контексту загальнолюдської культури.

Сьогодні зміни, які характерні для української освіти, дозволяють констатувати таке. Освітній простір відрізняється значною демократизацією. Він позбавлений тієї догматичної одноманітності, що існувала у радянській освітній системі. Наслідком цього стало наповнення мережі освітніх закладів недержавними навчальними закладами загальноосвітніми та спеціалізованими, автономізація їхнього функціонування, відмова від стандартизованих навчальних планів, програм навчальних дисциплін, підручників, методики викладання, збільшення навчальних дисциплін за вибором учнів, авторських навчальних дисциплін тощо.

Водночас не складно помітити ті негативні явища, які супроводжують розвиток української системи освіти. Існуюча сьогодні можливість навчальним закладам самостійно вирішувати питання змісту та форми навчального процесу (особливо це стосується вищих навчальних закладів) обумовила підвищення суб'єктивності щодо визначення набору навчальних дисциплін у навчальному плані, обсягу годин, що визначені на вивчення кожної з них. Спостерігається тенденція значного скорочення кількості дисциплін гуманітарного циклу та обсягу годин для їхнього викладання. Якщо, наприклад, подивитися навчальні плани ВНЗ (не тільки технічних, а й гуманітарних), нескладно помітити, що головна увага в них приділяється набору дисциплін, які пов'язані з майбутньою спеціалізацією студентів. Іншими словами, для випускників ВНЗ пріоритетом виступає опанування технологією та технікою, навичками та вміннями професійної діяльності, часто-густо достатньо вузькою. Гуманітарна складова — вивчення філософії, історії культури, логіки, етики, естетики та інших дисциплін, опанування яких забезпечує формування світоглядних настанов, впливає на визначення ціннісних орієнтирів, спрямовує духовний потенціал людини — звужується до мінімуму. Здається, подібне змістовне наповнення навчальних планів загрожує перетворенню вищої освіти на такі собі професійні училища, що готують робітників для виконання суто технічних професійних функцій.

До цього слід додати те, що в сучасному світі спостерігається тенденція заміни знання інформацією. Поширення інформаційного простору стимулює опанування людиною (насамперед молодим поколінням) великим обсягом інформації, вміння орієнтуватися у її масиві, здібність засвоювати її у значній кількості. Разом з тим знижується, а інколи й втрачається здібність отриману інформацію узагальнювати, аналізувати, виокремлювати в її потоці головне та відмовлятися від другорядного тощо. Це можна розцінювати як обмеження розвитку особистісної форми культури, проявом чого стає неможливість актуалізації культурних цінностей не тільки загальнолюдського, а й національного звучання.

Реальністю сьогодення є факт вилучення функції виховання з функціональних складових освіти. Усе більш відчутна обмеженість діяльності освітніх закладів виключно задоволенням потреб населення в отриманні знань (а точніше, інформації). Це схоже на їхнє визнання такими собі комбінатами побутового обслуговування, в яких людина отримує якісну послугу, і які індиферентні стосовно людини, не пов'язані з вирішенням завдань її формування.

Свого часу В. Сухомлинський, дбаючи про виховання своїх учнів, склав так зване літературне ядро — список художніх творів, знайомство з якими потрібне людині, дозволяє сформувати її моральні якості. На жаль, сьогодні ані загальноосвітні, ані спеціальні, в тому числі й вищі навчальні заклади, виконуючи функцію надання освітніх послуг населенню, про це не тільки не пригадують, а й відмовляються від наповнення гуманітарними, а точніше, гуманістичними початками освітньої діяльності. Слушне твердження Н. Коржавіна: «Літературоцентричне століття, коли навколо всі читали, ...люди не престижними авто, а бібліотеками пишалися, закінчилося. Голос письменника, а тим більш поета, звучить щороку все приглушеніше». Одним із наслідків цього, як вважає Наум Коржавін, є сьогодні відчутне зниження можливості людини приборкати в собі звіра — темного, тваринного начала. Безсумнівно, за нехтування питанням формування духовного світу молодого покоління ми будемо розплачуватися у майбутньому.

Уже сьогодні помітним у суспільному житті є втрата таких фундаментальних цінностей, як справедливість, толерантність, порядність, чесність тощо. Для нашої країни нагальним слід вважати, на наш погляд, саме процес змінювання людини, надання їй поживи як для розуму, так і для почуття. О. Забужко, підкреслюючи факт пошуку населенням сучасної України опори для визначення громадянської ідентичності, говорить про наявність у країні «колосального та прекрасного людського ресурсу». Але загроза поповнення цього ресурсу реально існує, про що свідчить саме зниження гуманістично-гуманітарного змісту освітнього процесу.

Хотілося б звернути увагу ще на одну обставину, яка має значення для подолання існуючих проблем духовного життя в Україні. Справа в тому, що настанови постмодерністських поглядів, які сповідують наші співвітчизники, акцент роблять на грі як базовій особливості життєдіяльності. Якщо спробувати прослідкувати характер відбиття цієї світоглядної позиції в українському освітньому просторі, можна помітити таке. У системі освіти нашої країни гра стала головною формою навчання, на її основі укладається сучасна методика навчання, спрямована на пробудження інтересу до процесу гри. Звичайно, це сприяє підвищенню зацікавленості у надбанні

знань, опануванні навчальних дисциплін. Разом з тим захоплення ідеєю побудови навчального процесу на фундаменті гри та пробудженні в учнів інтересу до гри може сформувати уявлення про навчання як такий собі відпочинок, як розвагу, що не передбачає напруги, праці, зусиль. Природно, подібне відношення може бути «перенесено» в основу взагалі життєдіяльності. У результаті високий потенціал людини, її амбіційні настрої залишаються нереалізованими, тому що в ній не сформовані, не розвинені настанови на працю, на постійну роботу. Сприйняття життя як такого, що не вимагає зусиль, а навпаки «дарує» потрібне, бажане виступає причиною незадоволення, розчарування, а також робить людину агресивною, ображеною на весь світ, на тих, хто не визначив її значущості.

Іншими словами, орієнтація освіти на підготовку фахівця вузької спеціалізації з обмеженою професійною підготовкою є одним з виявів відчуження людини від культури — втратою людського в людині.

Як доводив свого часу А. Швейцер, рятування людини і культури забезпечує мораль. Учений-гуманіст стверджував, що добро — це те, що править збереженням і розвитком життя, а зло або знищує, або перешкоджає йому. Моральність є закликом Бога, на який людина повинна відповісти. Тому не є новиною, що сучасна Україна, відчуваючи наслідки процесу відчуження людини від культури, не може не помічати виявів морального зубожіння. Значна частина цінностей загальнолюдської моралі опинилася сьогодні не актуалізованою. У суспільстві потреба моральності постійно обговорюється, констатація її загострення звучить на всіх рівнях, але до реальних кроків вирішення проблеми справа не доходить. Сьогоднішня еліта України (точніше, ті, хто проголошує себе елітою) сама не демонструє наявних моральних якостей і не є прикладом моральності, а тому не переймається станом моралі в суспільстві.

Історія культури надає підстави звернути увагу на мистецтво як явище, головною функцією якого завжди була функція виховання. Класичне мистецтво і сьогодні не відмовляється від цієї функції, хоча поширюється упевненість в тому, що мистецтво нікому нічого не винне. Але, незважаючи на всі розмови, мистецтво залишається тією силою, яка відрізняється потужним впливом на духовний світ людини. Безперечно, художні творіння з давніх-давен характеризувала гармонія етичного й естетичного, вони завжди були джерелом формування почуттєвого світу людини.

Технократичному сьогоденню притаманне прагматично-технократичне начало, тому завдяки мистецтву можуть бути компенсовані втрати емоційно-почуттєвої складової людини. Художні твори відбивають всю гаму ідей, спрямувань, настроїв, настанов тощо, які панують у суспільстві або тільки з'являються у вигляді зародків, проявляються у тенденціях. У цьому явищі

поєднане об'єктивне та суб'єктивне, твориться новий світ — реально-ірреальний. Тому важливо переоцінити значущість мистецтва для реалізації завдань зміцнення людського в людині.

Мистецький простір сьогоденної України репрезентують художники різних поколінь, різних світоглядних орієнтирів, різних художніх уподобань тощо. Вони творять згідно з власним уявленням про сучасність, реалізують власне уявлення про прекрасне та потворне. Розмаїття присутнє в мистецькому українському колі, яке об'єднує митців, налаштованих на гармонію традиційно-національного та новаційного, художників, які відмовляються від національної спадщини і прагнуть творити виключно в модерністському контексті, або тих, хто втілює ідеї постмодерністських настанов тощо.

У будь-якому випадку нескладно помітити, що в художньому житті України все більше поширюється кількість стандартизованих, вторинних мистецьких творів, які інакше аніж продукцією назвати не можна. Цьому сприяє комерціалізація мистецтва, хаотичність арт-ринку, невибагливий естетичний смак значної частини населення. Тому суспільство «частують» витворами другорядними, зі зниженими естетично-етичними якостями, розрахованими на другорядну людину — представника масової культури. Їхнє споживання не забезпечує, не стимулює духовне вдосконалення, а, навпаки, як своєрідна «жуйка» здатна лише задовольнити невибагливі потреби населення. Власне, подібні мистецькі витвори дезорієнтують людину, поширюють розповсюдження псевдоцінностей, стимулюють процес розвитку масової культури та сприяють маргіналізації суспільства.

Сучасне українське мистецтво позбавлене інтегруючого начала. Йому загрожує втрата самобутності, гуманістичного потенціалу, усвідомлення відповідальності за збереження національної культури за затвердження людського в людині.

Динамізм, інтенсивність сучасного життя поєднані з підвищенням ролі техніки в усіх її сферах. Це супроводжується відвиканням людини від фізичних навантажень у повсякденній діяльності, що робить її достатньо анемічною фізично. Правда, частково це компенсується заняттям спортом, але це тільки частково. Тому сьогодні проблеми духовного порядку невіддільні від проблем фізичного розвитку людини, повернення її в лоно природи, гармонійність зв'язків з якою зруйновано.

Розвиток української культури, подолання негативних начал, які характеризують її сучасний стан, потребує: 1) визнання державою, державними мужами, елітою України значущості цього феномену для зміцнення держави Україна; 2) зосередження уваги на духовному оновленні людини; 3) повернення культурної пам'яті народу; 4) визначення шляхів подолання зниження рівня морально-естетичного стану суспільства; 5) активізації

процесу гуманізації людини та суспільства в цілому; 6) зосередження уваги на вирішенні проблем духовного порядку; 7) переосмислення змісту та форм життєдіяльності інститутів культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гачев Г. Национальный образы мира / Г. Гачев. – М., 1988.
2. Забужко О. Українка в конфлікті міфології / О. Забужко. – К., 2007.
3. Умберто Эко. История красоты / Эко Умберто. – М., 1989.
4. Умберто Эко. История людей / Эко Умберто. – М., 2013.
5. Хиллер Б. Стиль XX века / Б. Хиллер. – М., 2004.
6. Шпенглер О. Закат Европы / О. Шпенглер. – М., 1993.

ПРОБЛЕМНОЕ ПОЛЕ КУЛЬТУРЫ СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЫ

Анучина Л. В., Грицаненко В. Г.

Сосредоточено внимание на рассмотрении состояния и проблем развития современной украинской культуры. Сделана попытка проследить характер культурных процессов, определить факторы, влияющие на особенности этих процессов. Подчёркнута значимость деятельности таких институтов культуры, как семья, искусство, система образования, телевидение, для преодоления тех негативных тенденций, которые присутствуют в отечественной культуре. Кроме того, авторы обращаются к анализу деятельности этих институтов и определяют те направления работы, которые связаны с повышением их результативности.

Ключевые слова: культура, человек, семья, массовая культура, образование, искусство, телевидение.

PROBLEM FIELD OF CULTURE IN MODERN UKRAINE

Anuchina L. V., Gritchchenko V. G.

Authors of the article focuses on reviewing the status and challenges of the modern Ukrainian culture. They state the fact the output of the national culture into the world cultural space involvement it in the process of globalization. The article noted the desire to preserve their national cultural identity, find their niche in the world of culture. It underlined the importance of maintaining harmony of tradition and innovation in the development of national culture. Identify those cultural institutions that influence the direction and content of culture. Among them a special role played by the family. The authors point out the changes that are taking place in the modern Ukrainian family and attempt to reveal the consequences of these changes.

One of the sources of the individual authors define television. We give a characterization of the Ukrainian television, emphasizes the prevalence of televised entertainment programs, irrational use of television time. It is concluded that the prevalence in the television space gear shaping consumer sentiment from the audience.

The authors refer to the development and characteristics of spiritual guidance in terms of expansion of the population using the Internet.

Considerable attention is paid to issues of modern Ukrainian education system. It is stating a fact reduce its humanist and humanitarian component. It is a question of democratization of education, the expansion of autonomy of educational institutions at all levels. At the same time, the authors emphasize, education loses its educational focus, misses the tasks of improving meaningful beginning, gives preference to change forms of learning.

There is a threat of substitution of knowledge information. This greatly reduces the possibility of increasing the creative potential of the person, it focuses on the younger generation of narrow special training restricts the level of fundamental training.

One of the sources of the spiritual world of man and society is an art. The authors draw attention to the peculiarities of modern Ukrainian art. They see the negative phenomena that exist in the artistic life of Ukraine.

The article defines the direction of the ways to overcome the negative effects, there is in the culture of modern Ukraine.

Key words: culture, human, family, mass culture, education, art, broadcasting.

УДК 17(477)-044.922

О. А. Стасевська, кандидат філософських наук, доцент

РАЦІОНАЛІСТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФСЬКО-ЕТИЧНОЇ ДУМКИ НОВОГО ЧАСУ

Розглянуто розвиток філософсько-етичної думки України XVII–XVIII ст., яка в цей час позначена різноманітністю порушених проблем, що досягаються на основі складного переплетіння ірраціонально-ментальних власних традицій мислення та західноєвропейського раціоналізму.

Ключові слова: українська філософсько-етична думка, філософія розуму, філософія серця, раціоналізм, чуттєве пізнання світу, раціональне пізнання світу.

Актуальність дослідження. Проблема раціональності та ірраціональності є однією із знакових питань сучасності. Припинення людського ро-